

УДК 2-9 : 271.4 : 929 (477.83)

DOI: <https://doi.org/10.33782/2708-4116.2020.3.36>

Іван Стасюк*

НАРИСИ ДО ЖИТТЄПИСУ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОГО СВЯЩЕННИКА ОМЕЛЯНА КОВЧА

Анотація: Зроблена спроба дослідження життєвого шляху греко-католицького священника Омеляна Ковча через призму смертельно небезпечних ситуацій – головний акцент у статті робиться на їх описі й аналізі. Висвітлюється періодичність виникнення важких особистих випробувань, також порівнюється ступінь їх небезпеки за тієї чи іншої влади. Значна увага у дослідженні приділяється з'ясуванню лінії поведінки Омеляна Ковча під час виникнення критично небезпечних моментів, та виявленню обставин і факторів, завдяки яким йому вдавалося подолати небезпечні життєві виклики.

Ключові слова: греко-католицький священник, життєвий шлях, особисті випробування, смертельні небезпеки, Омелян Ковч

За останні три десятиліття українська історична наука пройшла непростий шлях розвитку – були тут як дослідження багатьох «білих плям» національної історії, так і переосмислення діяльності вже знаних або відкриття та висвітлення життєвого шляху нових історичних персоналій. Однією з непересічних постатей нашого минулого, про яку дослідники та суспільство дізналися відносно нещодавно, став греко-католицький священник Омелян Ковч. Йому довелося пройти важкі особисті випробування, чимало з яких загрожували його фізичному існуванню. Власне, вони стали невід'ємним елементом життєпису цієї неординарної людини.

Інтерес вітчизняних дослідників і громадськості до постаті греко-католицького священника Омеляна Ковча, як історичного діяча та духовної особи, почав поступово зростати лише у 1990-х рр., коли Україна вже стала на шлях незалежного розвитку і розпочалося національне відродження. З небуття поставали невідомі до того часу національні діячі, про яких у радянські часи воліли не згадувати. Натомість, за кордоном, про багатьох з них не забували – про це свідчать опубліковані поодинокі розвідки, у т.ч. і про пароха з Перемишля¹. Насамперед, про свого батька пам'ятала його родина, зусиллями якої, у першу чергу доньки Анни-Марії, через 50 років після трагічної смерті отця Омеляна Ковча, побачив світ збірник на його пошану під назвою «За Божі правди і людські права»².

Значення появи у 1994 р. цієї праці важко недооцінити, адже широкому загалу було представлено життєпис непересічної історичної постаті, яка свого часу була визнана людьми незаперечним духовним авторитетом і творцем численних добрих справ. Про це

* Стасюк Іван Михайлович – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії, музеєзнавства і культурної спадщини Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів);
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4003-3670>; e-mail: Ivan.M.Stasiuk@lpnu.ua

¹ Ковч-Баран А-М. За Божі правди і людські права: збірник на пошану Еміліяна Ковча. Саскатун, 1994. С. 133-170.

² Ковч-Баран А-М. За Божі правди і людські права: збірник на пошану Еміліяна Ковча. Саскатун, 1994. 182 с.

прекрасно пам'ятали представники багатьох національностей, зокрема євреї, які на знак вдячності за порятунок їх братів і сестер у лиху годину Голокосту присвоїли отцю Омеляну Ковчу вже у часи незалежності почесне звання «Праведник України»³. А проголошення довголітнього пароха Перемишлян Папою Іваном Павлом II блаженним священномучеником⁴ не лише підтвердило велич греко-католицького священника у національному та світовому масштабі, але й сприяло суттєвому зростанню зацікавленості життям і діяльністю цієї неординарної людини й, відповідно, збільшенню кількості публікацій.

Дослідженню різних сторінок біографії отця Омеляна Ковча присвятили свої праці такі сучасні науковці, як І. Березанська⁵, В. Білас⁶, В. Бірчак і В. В'ятрович⁷, Л. Зеліско⁸, Ж. Ковба⁹, С. Литвин¹⁰, І. Саківський¹¹ та інші¹². Аналіз публікацій зазначених авторів дає підстави стверджувати про те, що вони лише побіжно звертали увагу на проблематику смертельно небезпечних особистих випробувань греко-католицького священника, адже предметом їхніх досліджень зазвичай були або короткий чи розширений опис життєвого шляху та душпастирської діяльності отця Омеляна Ковча, або хронологічно визначені періоди національної праці чи окремі біографічні аспекти, або порятунок людей різних національностей чи героїчні звитяги пароха. Якщо і згадувалися небезпечні моменти у життєписі греко-католицького священника, то це, як правило, робилося у контексті опису інших подій.

Зазначене вище й спонукало автора до дослідницької роботи у цій проблемній ділянці. Мета роботи – висвітлення життєвого шляху греко-католицького священника Омеляна Ковча через призму смертельно небезпечних випробувань, в яких він опинявся впродовж свого земного буття.

Завдання даної наукової роботи полягатимуть в детальному описі та аналізі конкретних смертельно небезпечних ситуацій на життєвому шляху греко-католицького священника Омеляна Ковча; порівнянні ступеня небезпеки його особистих випробувань у

³ Білас В. Омелян Ковч – священник концтабору Майданек // Історична правда: офіційна сторінка. 2010. Грудень. 21. URL: <http://www.istpravda.com.ua/columns/2010/12/21/10204/>

⁴ Литвин С. Парох Майданека – отець Омелян Ковч // Воєнна історія. 2012. № 3 (63). С. 99.

⁵ Березанська І. Душпастирська та громадська діяльність о. Омеляна Ковча у місті Перемишляни // Наукові записки з української історії: збірник наукових статей. Переяслав-Хмельницький, 2019. Вип. 46. С. 164–173.

⁶ Білас В. Омелян Ковч – священник концтабору Майданек...

⁷ Бірчак В., В'ятрович В. Життя і смерть священника Омеляна Ковча // Щоб не забули. Пам'ять про тоталітаризм в Європі. Читанка для учнів старших класів середньої школи в усіх європейських країнах / Ред. Д. Певез. Київ: «К.І.С.», 2016. С. 265–274.

⁸ Зеліско Л. Омелян Ковч: життя й духовний подвиг // Карпати: людина, етнос, цивілізація. 2014. Вип. 5. С. 308–312.

⁹ Ковба Ж. Парох Перемишлян і Майданека // Гельсінська ініціатива – XXI. Громадська правозахисна організація: офіційна сторінка. URL: <http://21.helsinki.org.ua/index.php?id=1471067763>; Ковба Ж. Там, де є святі, вже немає кордонів // Форум націй. Газета Конгресу національних громад України. 2011. № 06/109. Червень. URL: <http://forumn.kiev.ua/2011-109-06/109-08.html>

¹⁰ Литвин С. Парох Майданека – отець Омелян Ковч... С. 94–100.

¹¹ Саківський І. Життя та діяльність Еміліяна Ковча (1884–1939 рр.) // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць. 2016. Вип. 105 (2). С. 36–40.

¹² Стасюк І., Гнідик І. Душпастирська діяльність отця Омеляна Ковча на території Перемишлянщини у 20-х – на початку 40-х рр. ХХ ст. // Гілея: науковий вісник: Збірник наукових праць. 2018. Вип. 139 (№ 12). Ч. 1. Історичні науки. С. 66–72; Стасюк І., Конохов С. Внесок греко-католицького священника Омеляна Ковча в духовну спадщину України // Гілея: науковий вісник. 2019. Вип. 151 (№ 12). Ч. 1. Історичні науки. С. 148–152.

часи перебування під різними державами; з'ясуванні лінії поведінки цієї духовної особи під час критично небезпечних моментів життя; висвітленні обставин і факторів, що сприяли як врятуванню отця Омеляна Ковча, так і прийняття ним рішення про мученицьку смерть.

Особисті життєві випробування характерні для будь-якої людини, в якій частині світу вона б не жила і яке б становище у суспільстві не займала. Життєві виклики можуть бути самими різноманітними – простими і складними, звичайними і надзвичайними, мати поодинокий характер чи бути більш систематичними. Звісно, на життєвому шляху отця Омеляна Ковча траплялися безліч усіляких труднощів, проте чимало з них за ступенем небезпеки були реально загрозливими. Власне, дане дослідження має на меті висвітлити саме такі смертельно небезпечні ситуації у житті греко-католицького священника.

Чимало небезпек довелося пережити отцеві Омеляну Ковчу в роки боротьби українців західноукраїнських земель за державність. Проголошену наприкінці 1918 р. Західноукраїнську Народну Республіку захищала Галицька армія, безпосереднім діяльним учасником якої він став. Виконуючи обов'язки полевого духовника Бережанського Коша греко-католицький священник неодноразово опинявся у смертельно небезпечних ситуаціях. Про це недвозначно свідчать учасники польсько-української війни, зокрема полковник Р. Долинський. Даючи характеристику діяльності Омеляна Ковча, він стверджує, що той не лише вміло здійснював постійну духовну опіку та підтримку й плекання батьківської віри у вояків УГА, але й нерідко опинявся на передових позиціях лінії фронту під час бойових дій¹³. Така поведінка свідчила, з однієї сторони, про мужність і відвагу духовного капелана, а з другої, – про великий ризик подібних вчинків, на що звертало увагу навіть військово командування¹⁴. Про те, що небезпека була цілком реальна свідчить хоча б епізод боїв за Львів весною 1919 р., коли отець Омелян Ковч, намагаючись разом з іншими винести пораненого воїна, наважився подолати 50-метрову ділянку фронту, що була в зоні безпосереднього ураження противником і де «...ворожі кулі сипались градом»¹⁵.

Загалом, 1919 р. і наступні декілька років виявилися для греко-католицького священника Омеляна Ковча вельми непростими, можна цілком впевнено стверджувати, що на життєвому шляху цей період став часом суцільних небезпек, ситуацій, коли йому потенційно загрожувала смерть. Зокрема від рук більшовиків, у полоні яких він опинявся двічі в ході національно-визвольних змагань. І двічі йому вдалося врятуватися – перший раз завдяки проханню попиту води та подихати свіжим повітрям до вартового вантажного потяга, який вже прямував на схід і зупинився в полі. Лука, а саме так називався вартовий, не лише відпустив (а міг би і відмовити – *Авт.*) священника з потяга, але й зачинив перед ним двері, прохаючи для себе лише одного – молитви¹⁶.

Неминуча смерть очікувала на отця Омеляна Ковча й на інших полонених галичан під час другого більшовицького полону, адже тут вони постали перед реальним розстрілом – змушені були копати собі ями й обернулися до вартових, коли ті вже були готові

¹³ Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії: у 45-річчя участі у визвольних змаганнях: (матеріали до історії). Вінніпег, 1963. С. 138.

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Ковчег отця Ковча. Київ, 2017. С. 25–26.

стріляти. Проте і цього разу більшовицька куля оминула греко-католицького священника, завдяки несподіваним рішучим діям якого він сам та інші полонені розбіглися, хто куди міг¹⁷.

Вкотре опинився на межі життя і смерті отець Омелян Ковч, коли потрапив вже до рук польської поліції внаслідок дій невідомої жінки, у якої попросив шматок хліба. Тільки заступництво польського священника, який взяв на себе відповідальність за свого греко-католицького колегу, врятувало останнього від смертельної небезпеки¹⁸.

На життєвому шляху греко-католицького священника Омеляна Ковча не лише полон з подальшим ймовірним розстрілом був фактором грані між життям і смертю. Вагомим чинником для летального випадку слугувала і хвороба, яка тисячами косила українських воїнів, у тому числі й військових капеланів. Мова йде про черевний тиф. Ця смертельно небезпечна недуга безпосередньо двічі «атакувала» отця Омеляна Ковча – перший раз у часи його перебування в одному з польських концентраційних таборів для військовополонених, де утримувались і греко-католицькі священники, другий раз – вже на волі, у с. Цапівці Заліщинського деканату Станиславівської єпархії, куди він дістався після звільнення з полону до своєї сестри Ольги¹⁹.

Варто зауважити, що захворювання на тиф мало відчутні негативні наслідки як для отця Омеляна Ковча, так і для його родини. Ця страшна хвороба відчутно позначилася на його стані здоров'я і зовнішньому вигляді, що дало підстави його дочці Анні-Марії говорити про нього, як про «зчорнілого з надмірної гарячки кістяка»²⁰. Ще гірші наслідки мав тиф для його батька – отця Григорія Ковча, також військового капелана УГА, який, на відміну від свого сина, не зміг подолати цю небезпечну недугу й помер 19 грудня 1919 р.²¹

Наступний період – міжвоєнний – виявився набагато спокійнішим у сенсі життєвих випробувань для греко-католицького священника порівняно з добою національно-визвольних змагань. І це попри те, що польська влада ставилася до отця Омеляна Ковча явно насторожено, вважаючи його особливо небезпечним для II Речі Посполитої. Про це переконливо свідчать наведені нижче деякі цитати з поліційної характеристики за 1923 р.: «Явний ворог всього, що є польське», «Фанатичний непримиренний українець-бойовик», «Свідомо ненавидить державу і не приховує цього, фанатик і кандидат в українські “мученики”»²².

Якщо у міжвоєнний період найбільшими і систематичними життєвими випробуваннями для отця Омеляна Ковча були обшуки, арешти й в'язниці з боку польської адмі-

¹⁷ Ковч-Баран А-М. За Божі правди і людські права... С. 24.

¹⁸ Українець – громадянин Всесвіту. Львів, 2019. С. 44.

¹⁹ Марків М. «Парох Майданека»: душпастирсько-виховна діяльність о. Омеляна Ковча (1918-1944 рр.) // ErUCU – електронний репозитарій Українського католицького університету: [офіційна сторінка]. URL: http://er.ucu.edu.ua/bitstream/handle/1/2004/Markiv_%C2%ABParokh%20Maidaneka%C2%BB%20dushpastyrsko-vykhovna.pdf?sequence=1&isAllo; Наськін А. Греко-католицька церква та виклики XX ст.: приклад о. Еміліяна Ковча // ErUCU – електронний репозитарій Українського католицького університету. URL: http://er.ucu.edu.ua/bitstream/handle/1/2026/Naskin_Hreko-katolytska%20tserkva.pdf?sequence=1&isAllowed=y

²⁰ Ковч-Баран А-М. За Божі правди і людські права... С. 25.

²¹ Дорош Н. Омелян Ковч. Львів: Свічадо, 2017. С. 15.

²² Наськін А. Греко-католицька церква та виклики XX ст.: приклад о. Еміліяна Ковча...

ністрації²³, то у часи Другої світової війни йому знову довелося пережити чимало смертельних небезпек, зрештою – обрати той шлях, який він вважав для себе єдино правильним і завдяки якому увійшов в національну та світову історію. У цей трагічний для людства період декілька разів мінялася влада, що не могло не позначитися на професійній діяльності греко-католицького священника. Започаткована й втілювана у життя радянською владою на західноукраїнських землях у 1939-1941 рр. репресивна антирелігійна пропаганда мала далекосяжні наслідки. Переслідування священників, закриття церков і монастирів, заборона навчання релігії у школі, арешти ночами НКВС людей, вивезення цілих родин у Сибір, знущання над різними віковими категоріями – як людьми старшого покоління, так і дітьми, цілком справедливо викликали обурення у духовного провідника Перемишлянщини. У цих обставинах отець Омелян Ковч не лише не злякався безбожної радянської влади, навпаки, став діяти ще більш відважно. Він «...виголошував такі безстрашні проповіді в церкві, що навіть ті, які ніколи не заглядали до церкви, стали тепер постійно ходити на Богослужіння і слухали глибокі змістовні проповіді пароха, які їх розраджували і наповнювали віру»²⁴.

Більше того, безстрашний греко-католицький священник, всупереч офіційній радянській політиці атеїзму, домігся дозволу на проведення традиційних для Перемишлян велелюдних молитовно-релігійних практик – процесійних походів містом на свято Богоявлення та євхаристійних здвигів²⁵. Пам'ятною для багатьох віруючих подією стали Йорданські свята (1940 р. – *Авт.*), коли освячення води на місцевому озері мало не лише суто релігійний, але й відверто патріотичний характер, адже встановлений великий хрест було прикрашено національними синьо-жовтими стрічками. Це був явний виклик комуністичній владі, що не залишився непоміченим, й НКВС взяло під особливий контроль діяльність отця Омеляна Ковча, «...внісши у список українців, які невдовзі повинні були опинитися за ґратами»²⁶.

Намір влади заарештувати греко-католицького священника деякий період часу стримували різні чинники, в першу чергу його великий авторитет серед людей. Проте з початком німецько-радянської війни 1941 р. ситуація кардинально змінилася. Енкаведисти ретельно підійшли до реалізації цього завдання, через що спроба отця Омеляна Ковча з дітьми, непомітно через сад, покинути власне помешкання, зазнала невдачі. Опинившись у руках більшовицьких силовиків греко-католицький священник вкотре у своєму житті опинився на межі життя і смерті – свідченням цього стало те, що один з енкаведистів приставив до його тіла револьвер²⁷. Та молитва, до якої вдався сам священник і його доньки, очевидно, не пройшла безслідно, адже несподівано розпочався наліт німецької авіації, скидання бомб, пролунала команда розбігатися і лягати, врешті-решт, місцевий міліціонер, якого НКВС залучило до своїх кривавих акцій, змилюсердився над родиною Ковча, пошепки сказавши їм: «Тікайте, бо вас чекають торттури»²⁸.

²³ *Саківський І.* Життя та діяльність Еміліяна Ковча (1884-1939 рр.) // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць. 2016. Вип. 105 (2). С. 37.

²⁴ *Березанська І.* Душпастирська та громадська діяльність о. Омеляна Ковча у місті Перемишляни... С. 170.

²⁵ *Дорош Н.* Омелян Ковч ... С. 23-24.

²⁶ *Українець – громадянин Всесвіту...* С. 23.

²⁷ На прославу велетня духа // За вільну Україну плюс: електрон. версія газ. 2017. № 33 (665). 31 серпня.

²⁸ *Ibidem.*

Невдача з арештом отця Омеляна Ковча та його родини не змінила планів НКВС довести розпочату справу до логічного завершення. Друга спроба радянських силовиків була більш витончена й розрахована на морально-психологічний ефект і людську жадібність. «Хто переховує о. О. Ковча і його доньок, – зазначалось в оголошенні НКВС, – буде розстріляний, а хто вкаже місце, де вони переховуються, дістане 5000 карбованців у нагороду»²⁹.

До честі жителів Перемишлян, а тут проживали євреї, поляки, українці, представники інших етносів, ніхто не злякався й не спокусився на звабливу обіцянку. Зрозумівши, що від місцевого населення навряд чи вдасться дізнатися про місце перебування отця Омеляна Ковча, НКВС вирішив добитися бажаного результату іншим способом – облавами по дворах. За свідченням Д. Шири, в домі якого переховувався перемишлянський парох, коли до нього на подвір'я зайшли більшовицькі головорізи, у нього промайнула думка, що їм усім прийшов кінець. Однак цього не сталося, оскільки собака, з якою прибули комуністи, раптом почала поводитись дивно – вона фактично відтягнула енкаведистів на дорогу. «Тоді я щиро повірив, – згадував Д. Шира, – що Бог в особливий спосіб опікується нашим парохом»³⁰.

Зрозуміло, що наслідки більшовицького арешту могли бути для отця Омеляна Ковча летальними, адже після відступу радянської влади з терен Західної України у тюрмах виявлено тисячі замордованих людей, серед яких було чимало священників³¹. Перемишляни не стали винятком – місцеві жителі знайшли у тутешній в'язниці 39 замордованих трупів з вибитими очима, розколеними черепами, зламаними шиями і хребтами³².

Німецька окупація Перемишлян, що наступила після майже дворічного більшовицького свавілля, попри певні надії з боку жителів міста, була відразу сприйнята греко-католицьким священником скептично та принесла у його життя нові жорстокі випробування. Дуже скоро дикунська сутність нацистської влади проявилася безпосередньо. Реалізовувана на практиці нацистами політика «нового порядку» передбачала активне використання інструментів терору і насильства щодо усіх верств населення, але особливо дісталось євреям. Показовим став випадок спроби есесівців знищити частину перемишлянських юдеїв шляхом закриття вже палаючої місцевої синагоги, в якій відбувалися молитва та перебували люди. Тільки рішучі дії отця Омеляна Ковча, який блискавично відреагував на прохання допомоги, спантеличили есесівців і сприяли врятуванню частини євреїв³³. Тут доречно згадати, що серед винесених особисто греко-католицьким священником з палаючої синагоги юдеїв виявився белзький рабин Аарон Рокеах. Як влучно зауважив дослідник В. Бірчак, «...в той день один слуга Божий врятував іншого, демонструючи свою гідність і мужність перед лицем нелюдів»³⁴.

²⁹ *Мацелюх В.* Блаженний отець Омелян Ковч // *Vox Populi*. Всеукраїнський часопис для розумних та небайдужих. 2012. Квітень. 3. URL: <http://www.vox-populi.com.ua/rubriki/istoria/represii-e-proti-cerkvi/blazennijotecomelankovcavtormaceluhvasil>

³⁰ Ковчег отця Ковча... С. 81.

³¹ *Бірчак В., В'ятрович В.* Життя і смерть священника Омеляна Ковча... С. 271.

³² Ковчег отця Ковча... С. 81.

³³ *Ковба Ж.* Там, де є святі, вже немає кордонів // Форум нації. Газета Конгресу національних громад України. 2011. № 06/109. Червень. URL: <http://forumn.kiev.ua/2011-109-06/109-08.html>

³⁴ *Бірчак В.* Омелян Ковч (1884–1944) – спаситель раввина Аарона Рокеаха // *Єврейский Мир Украины*. 2018. Июнь 9. URL: <http://ju.org.ua/ru/holocaust/856.html>

Загалом, порятунок євреїв у роки німецької окупації Перемишлян став для греко-католицького священника чи не однією з найважливіших сторін його повсякденної духовної діяльності. Ризикуючи власним життям, отець Омелян Ковч не лише нещадно засуджував нацистську політику знищення євреїв, але й сам безпосередньо здійснював конкретні заходи щодо збереження їм життя чи хоча б надії на порятунок, зокрема шляхом укривання декотрих з них, особливо через проведення обряду хрещення. Всупереч нацистським законам перемишлянський парох свідомо, а з часом й відкрито хрестив юдеїв, внаслідок чого від 600 до 2000 осіб прийняли таїнство хрещення³⁵. «Я багато разів пояснював отцю Ковчу, – згадував пізніше тодішній очільник міста Перемишляни М. Шкільник, – що він наражається на смертну кару за хрещення жидів та що ця дія ніяк не приносить користі охрещеним і не рятує їх від фізичної ліквідації. Проте Ковч стояв на тому, що не можна відмовляти в спасінні душі людям, які того бажають і яким загрожує смерть»³⁶.

Спроби багатьох людей – як близьких знайомих, так і рідних, вплинути на визнано-го духовного авторитета Перемишлян у єврейському питанні, виявилися безуспішними та не зупинили його від продовження гуманної справи допомоги ближньому. З метою скомпрометувати отця Омеляна Ковча серед людей, а також заставити його не ускладнювати проведення протиеврейських акцій, нацисти вдалися до спроб домогтися отримання свідчень про матеріальну винагороду за хрещення юдеїв. Вони пообіцяли волю будь-якому єврею з декількох сотень присутніх, зігнаних на центральну площу міста, який скаже, що підкупив греко-католицького священника для хрещення, проте ніхто з них не зголосився на цю спокусливу пропозицію³⁷.

Врешті-решт, протидія «німецькій справі» в єврейському питанні у поєднанні з іншими факторами спонукала нацистів заарештувати й ув'язнити отця Омеляна Ковча. Його чекала страшна тюрма-катівня у Львові, на вулиці Лонцького. Кількамісячне перебування тут греко-католицького священника супроводжувалося жорстокими гестапівськими тортурами, про що стало відомо його рідним значно пізніше від колишніх співкамерників³⁸.

Фізичні та духовні знущання не зламали волю і не змінили світогляд отця Омеляна Ковча. Його бажання рятувати людей і гідно виконувати душпастирські обов'язки у будь-яких умовах було незмінними. Не допомогли виправити ситуацію навіть зусилля його рідних і митрополита Андрея Шептицького. Непохитна позиція греко-католицького священника призвела до нових небезпечних викликів на його життєвому шляху – перевезення в концтабір «Майданек», поблизу міста Люблін³⁹. На смертельну небезпеку цього місця для ув'язнених вказував цинічний напис нацистів: «Звідси можна вийти лише через димар крематорію»⁴⁰.

Саме так і сталося з відважним греко-католицьким священником – після смерті у

³⁵ Горбачова К. Омелян Ковч: історія життя, як приклад світлої жертвовності та гуманізму // Мій рідний край. Міжнародний конкурс учнівської та студентської молоді: офіційна сторінка. 2014. URL: <http://mij-kraj.com.ua/krinitsya-duhovnosti/omelian-kovch-istoriia-zhyttia>

³⁶ Ковчег отця Ковча ... С. 99.

³⁷ Ibid. С. 98.

³⁸ Ковба Ж. Парох Перемишлян і Майданека // Гельсінська ініціатива – XXI. Громадська правозахисна організація: офіційна сторінка. URL: <http://21.helsinki.org.ua/index.php?id=1471067763>

³⁹ Горбачова К. Омелян Ковч: історія життя, як приклад світлої жертвовності та гуманізму...

⁴⁰ Ковба Ж. Там, де є святі, вже немає кордонів...

1944 р. Отець Омелян Ковч в нелюдських умовах концтабору волів обрати для себе шлях гуманного ставлення та духовного служіння Богові й людям різних національностей, без перебільшення – дорогу мученицької смерті, аніж особистого визволення і життя. Парох з Перемишлян, попри надії і старання рідних, чітко усвідомлював необхідність здійснювати душпастирські обов'язки саме на території концентраційного табору Майданек і що на це є воля Господня. «Я дякую Богові за його доброту до мене, – писав він до своїх рідних в одному з листів. – Окрім неба, це єдине місце, де я хотів би перебувати... Дякую Богові тисячу разів на день за те, що він послав мене сюди»⁴¹.

Підсумовуючи, можна цілком впевнено стверджувати, що на життєвій дорозі греко-католицького священника Омеляна Ковча було чимало важких випробувань. Аналізуючи їх, приходимо до висновку, що вони були потенційно небезпечними, такими, що реально загрожували життю та діяльності цієї духовної особи.

Особисті тяжкі випробування супроводжували отця Омеляна Ковча у різні періоди його життя. Йому довелося пережити декілька влад і пройти через шлях дійсно ризикованих ситуацій. За ступенем небезпеки найбільш загрозливими були періоди національно-визвольних змагань і Другої світової війни, тоді як неповні два міжвоєнні десятиліття були більш спокійними та відносно безпечними.

Під час виникнення критично небезпечних моментів греко-католицький священник поведився у залежності від ситуації. Уникнути летального випадку отцеві Омеляну Ковчу допомагали, насамперед, особисті якості, у першу чергу – мужність і кмітливість. Сприяли його врятуванню й інші чинники, зокрема великий авторитет серед віруючих та їхня допомога у разі небезпеки.

Наведені у тексті дослідження факти засвідчують різноманітність обставин і факторів, завдяки яким греко-католицькому священнику Омеляну Ковчу вдавалося подолати небезпечні життєві виклики. Але один чинник, на думку автора, був визначальним – це посвята Богові і служіння людям. Будучи духовною особою, з Божою опікою отець щасливо пройшов через горнило смертельно небезпечних ситуацій, разом з тим, саме завдяки глибокій вірі у Бога він прийняв рішення про страдницький шлях наприкінці свого земного буття.

Щодо перспектив подальших розвідок – автор свідомий того, що зробив лише один незначний крок у вивчення даної проблематики. Очевидно, що майбутні дослідження охоплять більше фактологічного й аналітичного матеріалу, адже для цього є всі підстави і передумови. Зокрема, останнім часом у публікаціях окремих авторів з'явилися архівні матеріали. Такі джерела можуть доповнити існуючі знання та розширити проблематику вивчення життєвих випробувань греко-католицького священника Омеляна Ковча.

⁴¹ Литвин С. Парох Майданека – отець Омелян Ковч // Воснна історія. 2012. № 3 (63). С. 99.

Ivan Stasiuk

Essays on the biography of the Greek Catholic priest Omelyan Kovch

Abstract: The paper represents an attempt of research of the Greek Catholic priest Omelyan Kovch's life through the prism of life-threatening situations. This problem is insufficiently studied in the present historical science, consequently it requires further research.

The principal emphasis of this investigation is focused on the description and analysis of specific potentially life-threatening situations in the life of Omelyan Kovch. It is mentioned that this priest had to go through many such thorny trials, which could have been fatal for him.

The opinion about periodic nature of the occurrence of severe personal trials, as well as the degree of their danger under one or another authority is substantiated on the base of the analysis of the factual material presented in the article. It is stated that stages of national liberation struggles and the Second World War were the most life-threatening periods for Father Omelyan Kovch, while the incomplete two interwar decades were relatively safe for him.

Significant attention is dedicated to finding out the behavior of this spiritual person during the emergence of critical dangerous moments. In conclusion, it is stated that in each case Father Omelyan Kovch behaved according to specific circumstances and that he was often helped by personal qualities such as courage, bravery and intelligence. Other factors also contributed to his rescue, including great respect between believers and their help in case of danger.

The paper is also dedicated to revealing the circumstances and factors due to which the Greek Catholic priest Omelyan Kovch managed to overcome life's dangerous challenges. There were many of them, and they are described in the text of the research. Simultaneously, the attention is focused on Omelyan Kovch's dedication to God and service to people. In the author's opinion, these features represent the determining factor for saving the life of the priest. It is noted that with God's care, Father Omelyan Kovch happily passed through the crucible of devastating situations. Thanks to a deep faith in God, he decided on a suffering path at the end of his earthly existence.

Keywords: Greek Catholic priest, way of life, thorny trials, life-threatening dangers, Omelyan Kovch